

Betonitaidetta rakennetussa ympäristössä

Sirkka Saarinen, toimittaja

Maritta Koivisto, päätoimittaja Betoni

Pertti Kukkonen, taiteilija

Antti-Ville Reinikainen, taiteilija

Pekka Paikkari, taiteilija

Lisätietoa taidehankkeista:

<https://taiderakentamisessa.fi>

Taide lisää rakennetun ympäristön viihtyisyyttä ja elämyksellisyyttä sekä antaa sille uusia merkityksiä. Taide kuuluu yhtä lailla julkisiin rakennuksiin ja työpaikoille kuin osaksi liikenne- ja ostosympäristöjä tai asumisen arkea. Taide on parhaimmillaan kiinteä ja merkityksellinen osa rakennettua ympäristöä. Monet taiteen ammattilaiset ovat löytäneet teostensa materiaaliksi betonin. Betoni on esimerkiksi pintastruktuuriltaan ja väreiltään kuvanveiston perinteisiä materiaaleja monipuolisempi. Betonin hyviä teknisiä ja monipuolisia esteettisten ominaisuuksia yhdistämällä on toteutettu lukuisia niin sisä- kuin myös ulkotiloihin sopivia säänkestäviä taideteoksia ja taiteenomaisia tuotteita.

Kvarteret Victoria Jätkäsaarella – taidetta julkisivuissa

Kvarteret Victoria on Helsingin Jätkäsaaren kulttuurin ja monimuotoisen taiteen keskusta. Sen keskiössä toimii Viirus-teatteri, joka tarjoaa monimuotoisia taide-elämyksiä. Sen lisäksi korttelissa on ravintola, toimistoja ja päiväkotia.

Taiteilija *Silja Rantasen* ja *Carolus Enckelin* Kvarteret Victorian julkisivuun tekemä iso, kokonaisuudessaan 75 metriä pitkä ja 15 metriä korkea taideteos on kolmiosainen, kolmella eri tekniikalla toteutettu.

Taideteoksen katutasen betonisen osuuden elementit toteutti Betoniluoma Oy. Neljä erilaista kuviota sisältävä betoninen osuus sijaitsee katutasossa, lipan alla.

"Erittäin mielenkiintoinen, erilainen tehtävä", Betoniluoman toimitusjohtaja **Mikko Torvela** kertoo.

Jätkäsaarella sijaitseva Välimerenkatu 14 ja Kvarteret Victoria sen rakennuttajana on Betoniluomalle tuttu kohde muutenkin, sillä

he tekivät julkisivuelementit rakennuksen kaarevaan osuuteen. Muut julkisivut muurattiin paikalla. Rakennuttajakonsultti kohteessa oli Haahtela-rakennuttaminen Oy.

Kuviot tummaa luonnonkiveä ja valkobetonia

Teokseen tarvittiin kahdeksan isoa, noin 6,5 metriä korkeaa ja 4,3 metriä leveää elementtiä. Taideteoksen kuviot ovat neljässä, arkadimaisesti ulospäin katutasoon sijoitetuissa elementeissä, taideteoselementtien sisäpuolelle tehtiin samansuuruiset taustaelementit.

"Yhdessä taiteilija Silja Rantasen kanssa mietimme teknistä toteutustapaa ja teimme mallipaloja. Erityisen tärkeää oli saada terävä ja tarkka kontrasti teoksen valkoisten ja mustien osien välille", Mikko Torvela toteaa.

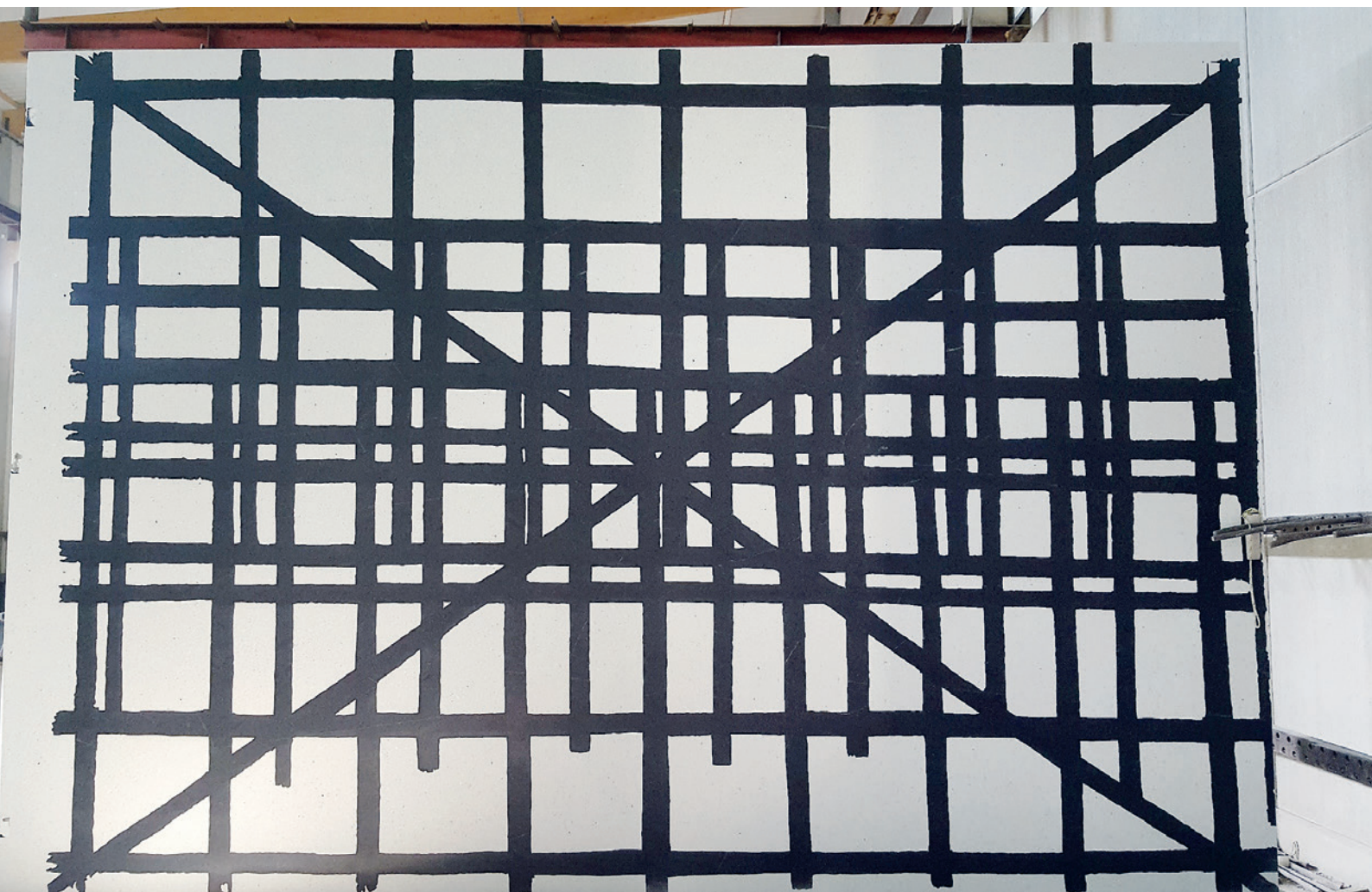
Jokaisessa neljässä elementissä on erilainen kuvio. Kuvioiden tummat osuudet tehtiin koti-

maisella mustalla luonnonkivilaataalla. Kuvio-laatta sahattiin taideteoksen kuvion muotoon ja istutettiin muottipöytäan. Laattojen ympäristö valettiin valkobetonilla. Lopuksi koko elementti mattahiottiin. Hionta paljasti mustat ja valkoiset osat. Luonnonkivilaatan ja -kuvion saumat sovitettiin sellaisiksi, etteivät ne valmiissa elementissä erotu.

Graafinen musta luonnokivi ja valkobetoni luovat raikkaan ja tyylikkään osan kokonaistaideteoksesta.

1 Jätkäsaaren Välimerenkatu 14:aan on valmistamassa taiteilija Silja Rantasen suunnittelema ja Betoniluoma Oy:n toteuttama betoninen taideteos.

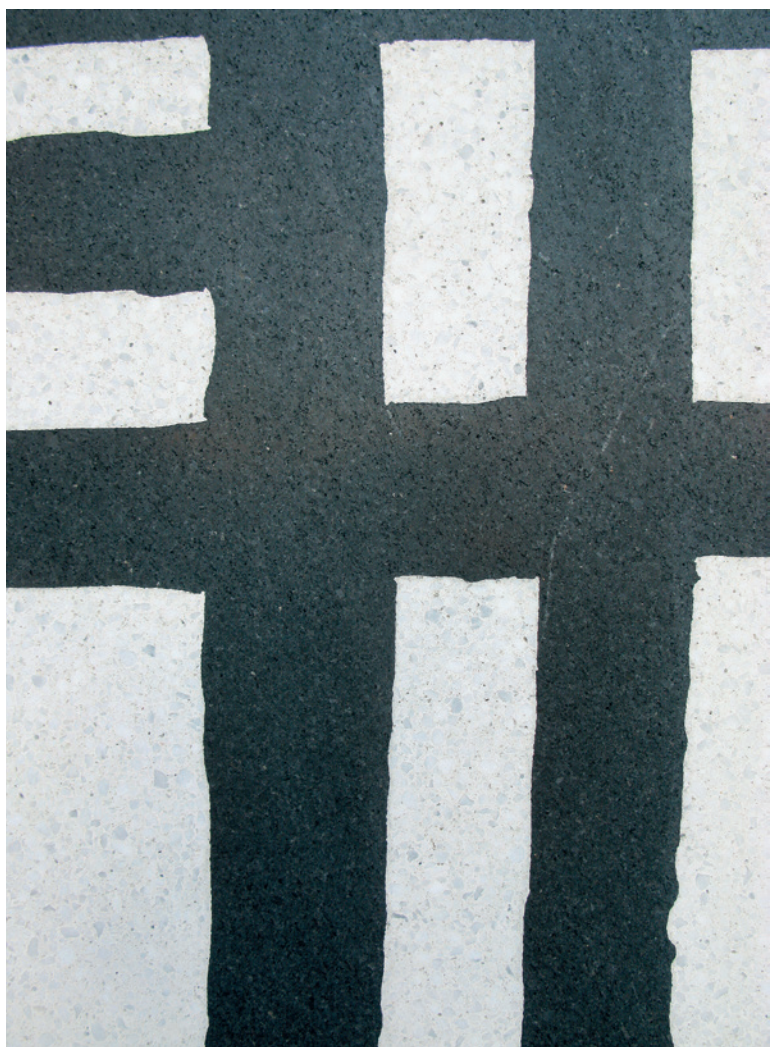

2

3

4

mästar
bli fri
axer

5

6

Concrete art – art made from concrete

Professional artists have found concrete as a material for their artworks. Compared with conventional materials used in sculpture, for example, concrete is more versatile in terms of the surface structure and colours. Several weatherproof works of art suitable for also outdoor display have been implemented by combining the good technical and versatile aesthetic properties of concrete.

Concrete art is often surprising. In Espoo and Helsinki, concrete has been used in e.g. shopping centres as part of the building systems.

In Jätkäsaari, Helsinki, part of the large artwork of the Kvarteret Victoria suburban façade has been implemented as four concrete elements (and their background elements). The black graphic design of a work of art is made of natural stone slab and is surrounded by white concrete. Finally, all elements are matte polished.

Smoke removal structures outside Iso Omena-shopping centre in Espoo have been landscaped with a piece of concrete art called "Haat" (Cabin hooks). The location and the size of the installation artwork "Valaskala" (Whale), on the other hand, were determined by the ventilation ducts serving the underground parking garage of shopping centre Redi. The ducts were hidden inside the concrete shell and the

openings on the facade facing the street also contribute to ventilation.

"Turvapaikka" (Sanctuary) is a series of sculptures standing in three separate roundabouts in Nikkilä in Sipoo. The first two roundabouts are dominated by a white abstract impression of a rabbit, and the third by elements looking like carrots. Both the rabbits and the carrots are made from through-dyed white concrete cast in fibreglass moulds. The fourth roundabout in the area will display a wolf-themed work.

The order for the "Höyhen ja joutsenpari" (Feather and a pair of swans) artwork for the new building of Lohja psychiatric hospital contained a wish for a work that would not have too strong an impact on the patients. The hospital milieu is sensitive and special efforts have been taken to provide a serene environment. The fundamental idea of the sculpture is that it can only be made out from a distance. The patterning on the concrete was executed using the graphic concrete method.

"Päiväpeitto" (Bed cover) is a work of art in grouting concrete, cast in a fabric mould. It is designed for an indoor environment, and its slightly ceramic appearance has been produced by burning. Part of the fabrics will melt onto the surface, and part will burn out.

2 Ensimmäinen elementti juuri valmistuneena tehtaalla. Saumat luonnonkivilaatassa on istutettu niin hyvin, ettei niitä näy. Muissa taide-elementeissä ei ollut saumojen tarvetta.

3 Detalji elementin graafisesta pinnasta.

4 Hiottu luonnonkivi ja valkobetoni muodostavat saumattoman pinnan.

5 Elementeissä on neljä hyvin erilaista kuviota myös tekniikan puolesta, yhdessä on vain tekstiä, runo.

6 Kvarteret Victoria valmistuu näyttävälle paikalle Hyvääntoivonpuiston tuntumaan ja sen kävelysillan viereen. Hyvääntoivonpuiston ensimmäinen vaihe on juuri valmistunut. Puistokokonaisuuteen sisältyy vaativan siltatyön lisäksi muodoiltaan ja mitoiltaan vaativia betonisia "taidetukimuureja", jotka Betoniliuoma Oy on myös toteuttanut.

1

REDIn ilmastointi betonisen "Valaskalan" vatsaan

"Valaskala" ei alun perin ollut taidehanke, vaan ilmanvaihtorakenteesta on aukion suunnittelun myötä kasvanut tilataideteos, joka asettuu harkituksi osaksi Kalasatamanpuiston ja Englantilaisaukion maisema-arkkitehtuuria.

"Valaskala" on Englantilaisaukion suurikokoinen, tilaa rajaava veistoshahmo, joka toimii katseenvangitsijana ja näkymän päätteenä siltojen alaisessa aukiutilassa. Se merkitsee kaupakeskus Redin pääsisäänkäynnin ja luo tunnistettavan paikan ihmisten kohdata toisensa.

Teos kasvaa aukiopinnasta ja muodostaa aukion puolelle suojaavan, sylimäisen tilan. Sen kallistetut julkisivut avaavat teoksen kohti taitava ja toisaalta viistettyjen julkisivupintojen karheus ja tummuus luovat mielikuvan sen jatkumisesta pinnan alla.

Teoksen sijainnin ja koon määrittelevät Redin maanalaista pysäköintihallia palvelevat ilmastointikuilut, jotka kätkeytyvät betonikuoren sisälle. Kadun puoleisen julkisivun aukotus palvelee myös ilmanvaihtoa.

Paikalla valettu betoniteos on korkeimmillaan noin 8 metriä ja pituudeltaan 28 metriä.

Teos toteutettiin osin elementeistä, joiden varaan rakennettiin paikallavalumuotit. Parhaimmillaan paikalla valettiin 80 kuutiota betonia yhtäjaksoisesti 23 tuntia.

Robustia betonia

Runkoaineena käytettiin peruskiviainesta ja betoni pigmentöitiin mahdollisimman mus-

taksi. Betonipintaan haluttiin "luonnetta", ikääntymistä ja vaihtelua. Siksi se käsiteltiin Betonipallaksen toimesta patinoimalla erisävyisillä mustilla, läpikuultavilla lasuurimaaleilla. Paikoin haluttiin pintaan "valumia" – ikään kuin valas olisi noussut juuri vedestä pinnalle. Valun aikana syntyneet "virheet" käytettiin osin hyödyksi ja niitä jopa korostettiin elävyyden lisäämiseksi. Pintaan lisättiin muun muassa pyöreitä kuvioiteja kuvaamaan jättikalmarin imukupinjälkiä.

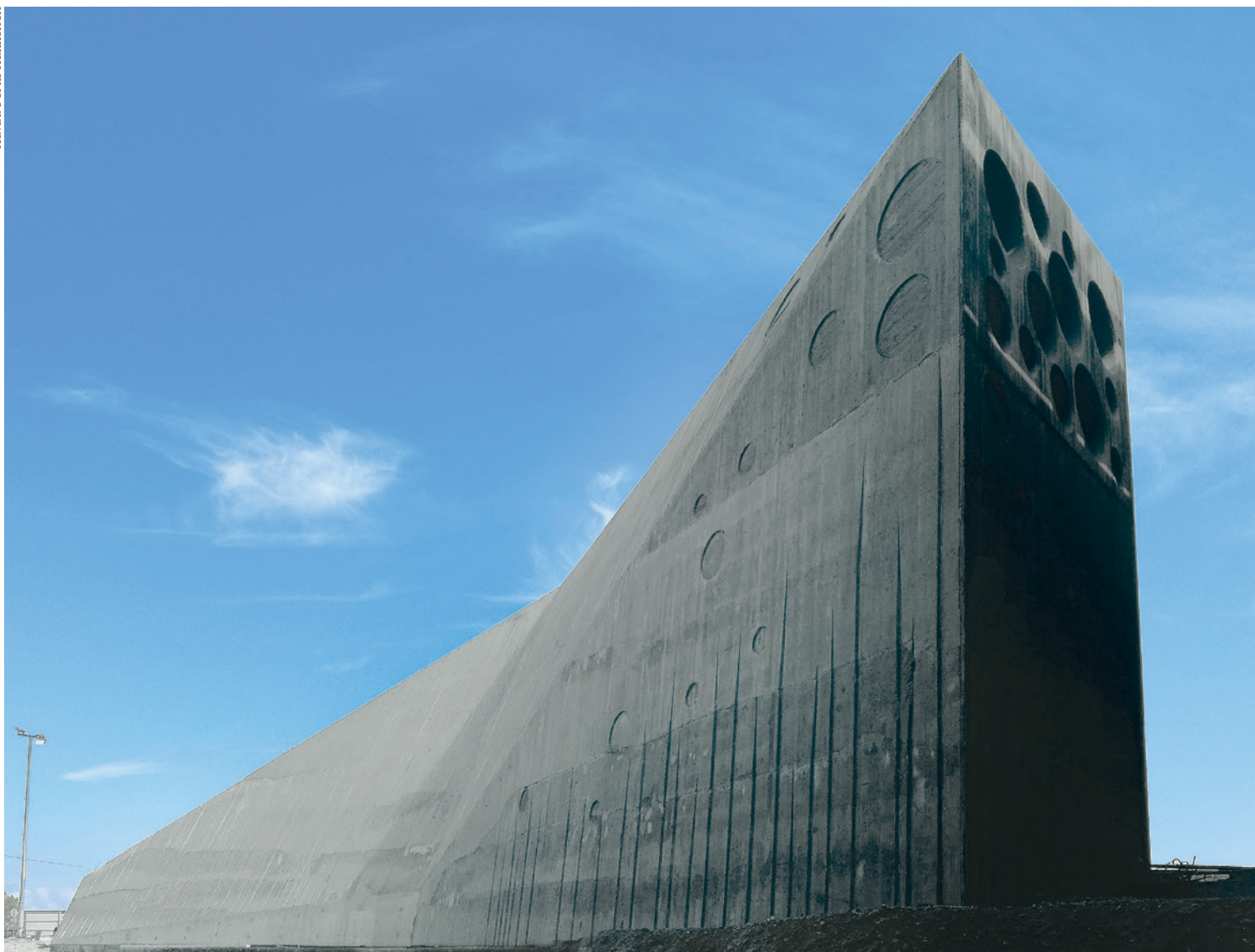
Teoksesta haluttiin tehdä pelkistyneen veistoksellinen, mutta kuitenkin myös läheltä koettava, "nojailtava veistos".

Suunnittelu ja toteutus:

Maisema-arkkitehtitoimisto Maanlumo Oy,
Huttunen-Lipasti-Pakkanen Arkkitehdit ja
kuvanveistäjä Pertti Kukkonen
Betonikoordinointi: Betonipallas Oy
Rakennesuunnittelu: Sitowise Oy
Elementti- ja raudoitussuunnittelu: Juha
Matikkala, DI
Rakennuttaja: SRV Oy
Betonivalut: Vihdin Betoni Oy
Betoni: Hyvinkään Betoni Oy
Betonimuotit: Peri Finland Oy ja räätälöidyt
lautamuotit

2

3

1 "Valaskala" toimii REDIn pysäköinnin ilmastointikuilujen maisemiojana.

2 Vinot pinnat lisäsivät muotitus- ja valutyön vaikeusastetta.

3 Betonin alaosa käsiteltiin patinoimalla mustalla ja yläosa vaalealla kuultovärillä.

4 Aukotuksien ansiosta ilma poistuu hyvin.

4

- 1 Betoniset taide-elementit laskettiin savunpoistohormien ympärille.
- 2 Pimeällä teosten sisään integroitu valaistus tuo muodon näyttävästi esiin. Ovenhaan muotoisista aukoista, "ovenraosta" loistaa lämmin valo.
- 3 Haat-veistos kätkee sisäänsä arkisen savunpoistotoiminnan.
- 4 Yksityiskohta ovenhaan muotoisesta aukotuksesta.

1

Savunpoistorakenteet betonitaiteeksi

"Haat" syntyivät Ison Omenan laajennukseen kilpailuvoiton tuloksena

Idean synnystä ja teoksen toteutuksesta kertoo taiteilija *Antti-Ville Reinikainen*:

Matinkylää koskevassa maakirjassa 1500-luvulta mainittiin Matinkylässä olleen neljä taloa. Olin aiemmin pyöritellyt ovenhaan muotoja ajatuksissani ja nyt tajusin, että haalla tarkoitetaan myös taloon tai tilaan liittyvää aitausta. Historiallinen tieto yhdistyi näihin neljään savunpoistohormiin, joiden ympärille suunnittelin betoniset "aitaukset". Niiden samaan suuntaan aukeavissa sivuissa toistuvat ovenhaan muotoiset aukot. "Ovenraosta" loistaa lämmin valo.

Historiallisten tekijöiden lisäksi ajatuksena oli kotiin palaaminen, saapuminen ja poislähtö. Olihan sijaintina yksi Matinkylän metroaseman pääsisäänkäynneistä.

Halusin käyttää betonia teosten materiaalina, paitsi sen säänkestävyyden takia, myös 1960-70 -luvulla rakennetun "vanhan Matinkylän" betonilähiöhistorian takia. Olinhan itsekin varttunut Kivenlahden betonilähiössä.

Kun teos tuli valituksi otin yhteyttä Betonipallaksen *Pertti Kukkoseen*, koska tiesin hänen olevan taidebetonialan asiantuntija. Vaikka betonista perusteet tiesinkin, en olisi tohtinut lähteä tekemään moista urakkaa.

Lähtökohtana oli, että voisin itse pitää suunnittelijan roolin Pertin vastatessa käytännön toteutuksesta. Sovittiin, että rakenteet valmistuisivat "avaimet käteen"-periaatteella.

Tärkeä tekijä betonisissa rakenteissa oli saumattomuus, sekä viitekehys betonirakentamiseen niiden olematta kuitenkaan karkean betonielementin näköisiä. Näissä asioissa Pertin asiantuntijuus olikin paikallaan.

Päädyimme siihen, että teokset tulee valaa tehtaalla kokonaisuudessaan ja laskea ne sitten hormien ympärille. Betonivalujen valmistuttua tehtaalla työn jälki oli pikkuviilailua lukuun ottamatta erinomaista ja vastasi täydellisesti omia suunnitelmiani. Olikin helpotus, että valuja ei tarvinnut uudestaan työstää, sillä jouduin itse suunnittelemaan rakenteiden sisälle tulevia valoelementtejä, jotka sitten betonitehtaalla asennettiin paikalleen.

Asennuspäivä oli lievästi sanottuna jännityksentäyteinen, mutta kaikki onnistui mainiosti. Itse olin asennuksen aikana paljon sivustaseuraajan roolissa ja käytin aikani asennuksen dokumentointiin, mitä nyt hermostukseltani kykenin.

Haat-teos onnistui mielestäni täydellisesti sellaisena kuin olin itse suunnitellut. Kun nyt

vertaan alun suunnitelman mallinnuskuvia lopulliseen teokseen pitää melkein hieraista silmiä. Teoksessa on keskiössä juuri oikealla tavalla näennäisen minimalistinen betonirakenne. Olen oikein tyytyväinen teoksen kaihoisaan vähäeleisyyteen ja jylhään yllätyksellisuuteen.

Suunnittelu ja toteutus:

Taiteilija: Antti-Ville Reinikainen

Kilpailun järjestäjä ja tilaaja: Citycon

Urakoitsija: NCC Oy

Betonikonsultointi: Betonipallas Oy / Pertti Kukkonen

Valut ja asennus: Vihdin Betoni Oy

Antti-Ville Reinikainen (s. 1980) on Lahden Taideinstituutista kuvataiteilijaksi vuonna 2005 valmistunut, Helsingissä asuva kuvanveistäjä. Vaikka pääpaino on kuvanveistossa, käyttää hän taiteessaan tekniikoita laaja-alaisesti videosta maalaukseen. "Haat"-teos on hänen ensimmäinen julkinen teoksensa.

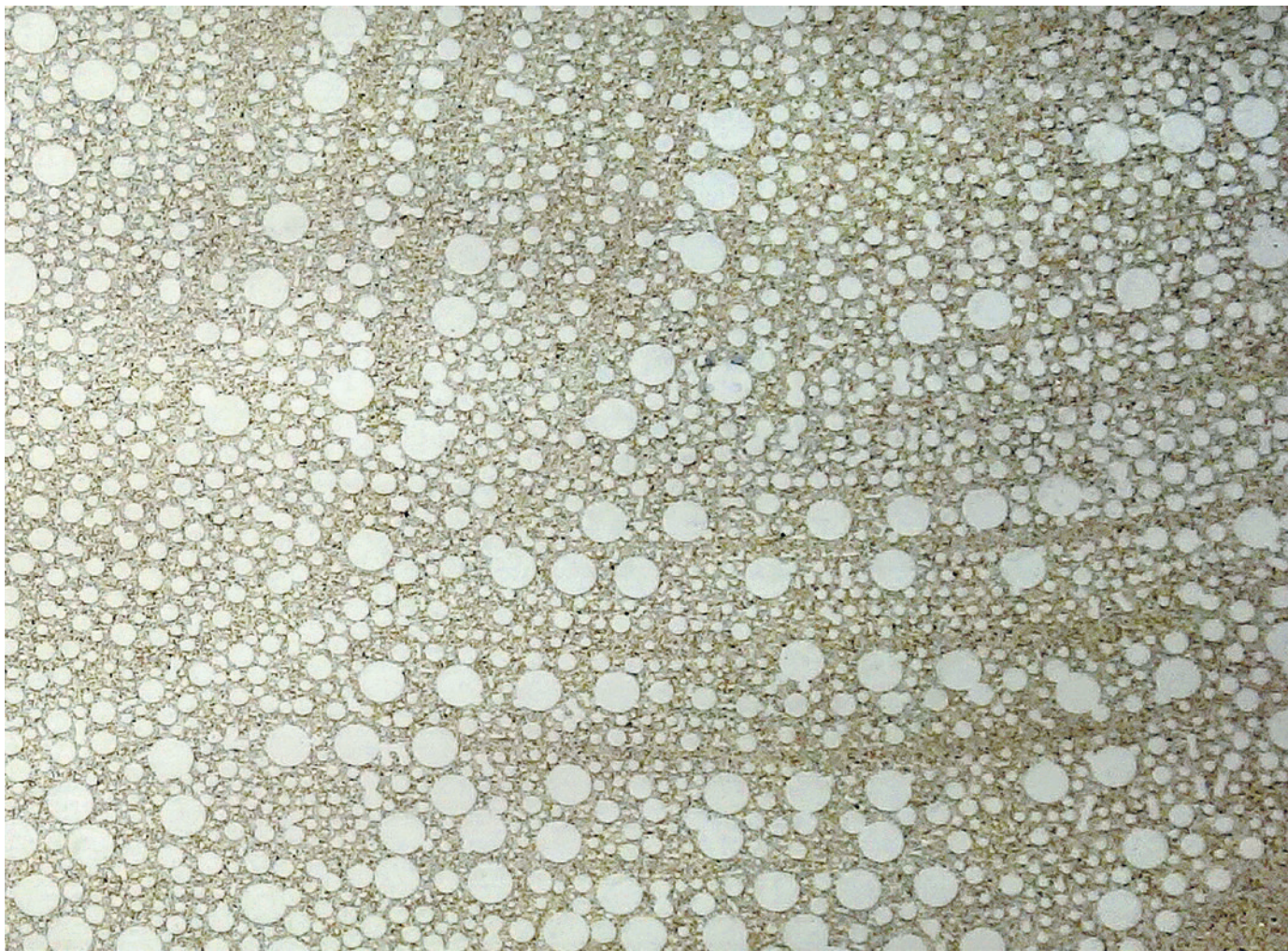
2

3

4

1

Höyhen betonista Lohjan psykiatrian uudisrakennuksen taideteos

Lähtökohta taideteoksen toteutukseen oli mielenkiintoinen, sillä käyttäjien puolelta esitettiin toivomus, että teos ei saisi vaikuttaa potilaisiin liian voimakkaasti. Sairaalamiljöö on herkkä alue ja sen rauhalliseen sisustukseen on panostettu erityisen paljon.

– Päädyin lopulta pehmeään aihepiiriin; ilmavaan höyheneen ja joutsenpariin, kertoo kuvanveistäjä *Pertti Kukkonen*.

Teoksen kantavana ajatuksena on sen hahmottuminen vasta kauempaa. Niin kuin elämässäkin usein, asiat hahmottuvat vasta kun niihin saa tarpeeksi etäisyyttä.

Betoniosuus toteutettiin erikokoisista pallokuvioidista, joista vasta kauempaa hahmottuu höyhen. Sama idea toistuu akryylilevyyn kuviodussa pystyraidituksessa, jonka paksuusvaihtelut muodostavat kauempaa hah-

mottuvat joutsenparin. Levyjen reunoihin on asennettu ledvalot, jotka nostavat kuvion esille.

Betonin kuviointi toteutettiin graafisen betonin menetelmällä. Sävy maailma haluttiin harmoniseksi muun sairaalan sävyihin sopivaksi ja siksi betonin määrittely oli erityisen tarkkaa. Kiviaines valittiin huolella ja muun muassa kalkkifillerin sijaan käytettiin keltaista hiekkaa. Sideaineena käytettiin valkosementtiä, johon lisättiin hieman ruskeaa pigmenttiä. Näin kuvioinnin muodostama kontrasti oli melko lievä korostaen pehmeää vaikutelmaa.

Teoksen toteutuksessa tarvittiin yllättävän paljon erilaisia ammattilaisia ja pitkälle toistakymmentä ihmistä osallistui teoksen toteuttamiseen. Teoksen suunnittelua tehtiin kiinteässä yhteistyössä uudisrakennuksen suunnittelijana toimineen arkkitehti *Katriina Teräsvuoren* kanssa.

Suunnittelu ja toteutus:

Taidesuunnittelu: Pertti Kukkonen
Arkkitehtisuunnittelu: Arkkitehtitoimisto Lukkaroinen Oy / Katriina Teräsvuori
Urakointi: Betonipallas Oy
Graafinen toteutus: Petri Teno, Pertti Kukkonen ja Graafinen Betoni Oy
Betonivalut: Vihdin Betoni Oy
Asennus: Helsingin Ledvalo / valot sekä akryylipaneli Teollisuusmuutot Oy/betonielementti
Teippaukset: Helsingin Teippi Oy
Hiekkapuhallus: Tuhatikkunaa Oy
Tilaaaja: HUS:ssa toimii taidetoimikunta, joka on perustettu vuonna 2013 edistämään taiteen ja kulttuurin monipuolista käyttöä osana potilaiden hyvinvointia ja hoitoa.

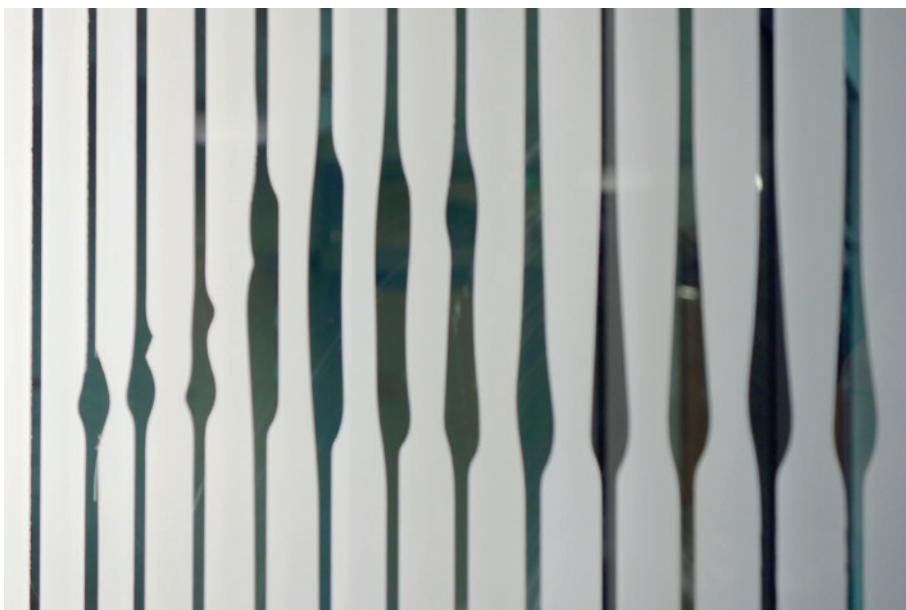
2

1 Elementin kuviointi muodostuu pallomaisista pikseleistä.

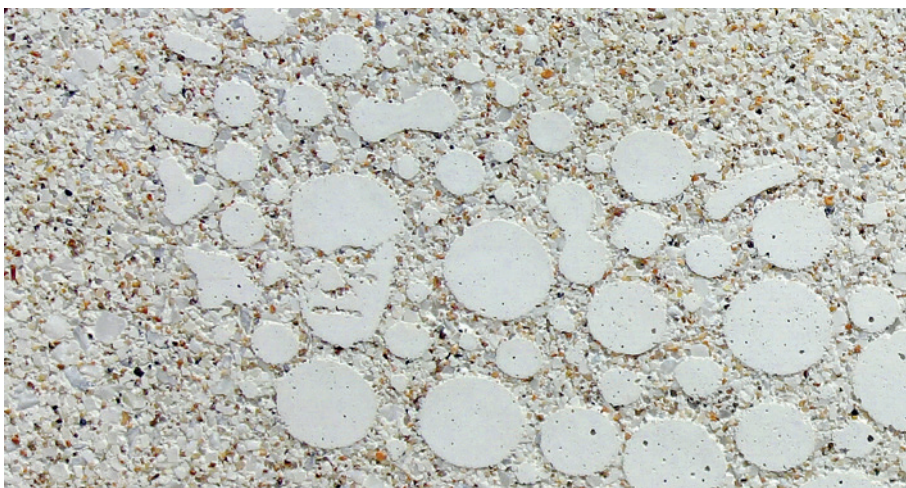
2 "Höyhen" koostuu betonielementistä sekä akryylilevyn toteutetusta kuvioinnista.

3 Akryylilevyn kuviointi on hiekkapuhallettu sen pintaan.

4 Läheltä tarkasteltuna voi havaita yhden palloista olevan Sigmund Freudin pää.

3

4

1

Betoninen Päiväpeitto

Päiväpeitto-sarja koostuu kolmesta naisen työtä käsittelevästä teoksesta. Tekstiilitaidetta ja betonia yhdistävä Päiväpeitto on tekstiili-muottiin valettua betonia. Pinnan struktuuri ja väri on saatu aikaan polttamalla muottina toiminut kangas. Teko- ja luonnonkuitujen eroja hyödyntämällä sekä kangasta kerrostamalla on saatu esiin muun muassa väriefektejä, jotka johtuvat materiaalien erilaisesta palamis-prosessista.

Kangasmuottiin juotosbetonilla valettu, sisätiloihin tarkoitettu teos on polttamalla saatu hieman keraamisen oloiseksi. – Osa kankaista sulaa kiinni pintaan ja osa palaa pois. Esimerkiksi vihreä väri on ihan vanhasta toppatakista peräisin, ei maalattu, kertoo kuvanveistäjä Arja Kärkkäinen teoksen tekemisestä. – Esimerkiksi villalanka jättää ihan omanlaisensa hiiltymis-jäljen pintaan. Melko kokeellinen työmetodi ottaen huomioon tuoreen betonin polttamisen, mutta ilman ongelmia on sujunut ja teos edelleen täydessä vedossa, kertoo Kärkkäinen.

– Päiväpeitto painaa noin 300 kg ja ajatuk-sena siinä on kaiken alleen lytistävä peitto, kuvailee Kärkkäinen. Näyttelyn tekstinä oli oikeastaan vain "Ei tilaa yllä, ei alla". Päiväpeit-to-sarja käsittelee siis naisten töitä ja ylisukupol-vista häpeää. Kärkkäisen maisteritöiden näytte-

lykokonaisuuteen kuului peittojen lisäksi mui-takin teoksia. Em. teemaan voi tutustua sivuilla: <http://cargocollective.com/arjakarkkainen/Siina-missa-muukin>.

Lisätietoja: Arja Kärkkäinen
arja.karkkainen@gmail.com
<http://cargocollective.com/arjakarkkainen>

1-7 Tekstiilitaidetta ja betonia yhdistävä Päiväpeitto on tekstiilimuottiin valettua betonia.

2

3

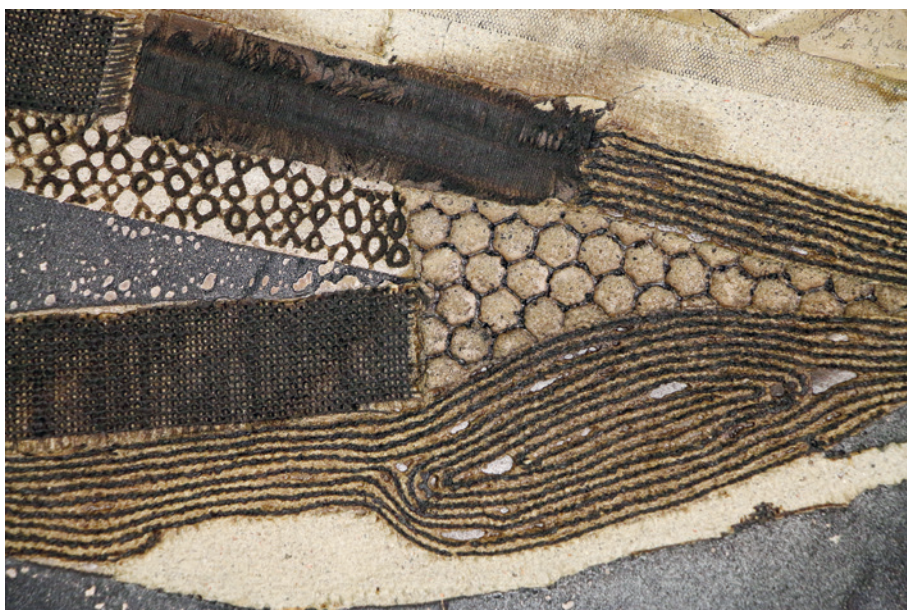
4

5

6

7

1

Turvapaikka

Liikenneympyrät ja taide osana ympäristöä

Pekka Paikkari, kuvanveistäjä

"Turvapaikka" on Sipoon Nikkilässä kolmeen erilliseen liikenneympyrään sijoitettu veistoskokonaisuus. Kahta ensimmäistä liikenneympyrää hallitsee jäniksen valkoinen abstrakti hahmo ja porkkanan näköiset elementit.

Ensimmäisessä vaiheessa toteutettiin parikymmentä valkoista citykania, jotka sijoitettiin Sipoon Kuntalan viereen sijaitsevaan liikenneympyrään vuonna 2010. Alempaan liikenneympyrään sijoitettiin 15 kappaletta metrinhököisiä, oranssia porkkanaa vihreine naatteineen.

Vuonna 2017 valmistuivat perhoset. Samassa ympyrässä on myös ruukkukukkia, joiden sisällä on valo. Perhoset ja Ruukkukukat viittaavat alueen maastoon, jota on aina hallinneet pellot, jossa on aina ollut runsaasti perhosia ja kukkia.

Liikenneympyrän vaatimukset huomioonottavat taideteokset toimivat opasteina ja keskustan kolme liittymää toisistaan erottaviksi elementeiksi. Liikenteen sujuvuuden ja hahmottamisen kannalta huomioitiin ympyröiden liikenteen ohjaus. Taideteosten suunnitteluun vaikutti myös se, etteivät teokset saa peittää näkyvyyttä.

Teoksen kasvillisuuden suunnittelusta on vastannut *Mari Paikkari*. Teosten alle tuli moniväristä maksaruohoa, joka on erittäin helppohoitoinen aluskasvi. Maksaruohon etuna on myös sen matala kasvukorkeus ja hyvä säänkestävyys.

Sekä puput että porkkanat on valmistettu läpivärjätystä valkobetonista lasikuitumuotteihin. Teokset muotitti ja valoi Betonipallas Oy. Yksittäinen teos painaa parisataa kiloa, mutta varmuuden vuoksi jokainen kappale on ankkuroitu maaperään valamalla lisää betonia roudan vaikutusta tasaamaan.

Vuonna 2019 alueen neljänteen liikenneympyrään toteutetaan susiaiheinen teos, joka täydentää kokonaisuuden. Sipoon Sudet sijoitetaan Nikkilän keskeisen sisääntuloväylän päähän.

Suunnittelu ja toteutus:

Tilaja: Sipoon kunta

Taiteellinen suunnittelu ja asennus: Pekka Paikkari, Mari Paikkari

Valmistus: Betonipallas Oy

2

1 Valkoiset betoniset jänishahmot Sipoon Kuntalassa.

2 Puput ja porkkanat on valettu läpivärjätystä betonista lasikuitumuotteihin.

3

4

5

3 Betoniset Porkkanat naatteineen Sipoon Kuntalan liikenneympyrässä.

4 Perhoset ja Ruukkukukat -teos.

5 Valkobetoniset puput Sipoon liikenneympyrässä.